

Українець Аліна Ігорівна

викладач кафедри іноземної мови та новітніх технологій навчання
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ КОМУНІКАТИВНОГО ЧИТАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства знання іноземної мови набуває важливого значення, оскільки зростає потреба в спілкуванні та співпраці між країнами й народами з різними мовами та культурними традиціями. Основною метою навчання іноземних мов у загальноосвітніх закладах стає формування та розвиток мовленнєвих умінь і навичок, що передбачає досягнення учнями такого рівня комунікативної компетентності, який був би достатнім для здійснення спілкування в певних комунікативних сферах. Відповідно до Програми для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов основна мета навчання іноземної мови полягає у формуванні в учнів комунікативної компетентності, базою для якої є мовленнєві уміння та навички [8].

Читання іноземною мовою як комунікативне вміння і засіб спілкування є одним із важливих видів мовленнєвої діяльності та найбільш розповсюдженим способом іншомовної комунікації, яким учні середньої школи мають оволодіти відповідно до вимог Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, Державного стандарту базової і повної освіти та чинної програми з іноземних мов [4].

Актуальність навчання читання у молодшій школі є надзвичайно високою, так як воно надає широку низку можливостей для практичного використання у молодшій школі, оскільки друковані тексти є основними засобами збереження та передачі інформації та сприяють формуванню вмінь комунікативного читання [3]. Окрім того, воно закріплює усні мовні навички та мовленнєві вміння, так як може виступати як засіб навчання.

Таким чином, навчання читання — одне з основних завдань шкільного курсу навчання іноземної мови. Деякі вчені, зокрема М.С. Обносков, П.Б. Гурвич, А.Н. Соколов, вважають, що читання як мета навчання є другорядною порівняно з усною мовою. Відомо, що у своїй майбутній трудовій діяльності учні скоріше зіткнуться з потребою прочитати якийсь спеціальний текст, ніж застосувати свої розмовні навички в умовах усного спілкування з іноземцями [6]. На нашу думку, така точка зору виникає

внаслідок неврахування таких понять, як «засіб навчання» і «мета навчання». Зокрема наше спостереження за навчальним процесом в ЗНЗ і власний невеликий досвід вказують на те, що читання та говоріння є нерозривними, так як вони доповнюють один одного, розвивають та удосконалюють. Наслідуючи принцип «усного випередження», вчитель пропрацьовує мовний і мовленнєвий матеріал в мовленнєвих комунікативних вправах до початку роботи з текстом. Вже на основі прочитаного продовжується активація мовного і мовленнєвого матеріалу в нових комунікативних ситуаціях та вправах. Зазначене свідчить про те, що читання має носити комунікативний характер.

Останнім часом проблему мовленнєвого спілкування досліджували такі видатні науковці: М.М. Бахтін, Н. Хомський, О.М. Леонтьєв, І.О. Зимня, Т.В. Рядова та ін. послідовники видатного психолога й педагога Л.С. Виготського, Т. Anderson, К. Forrester, С. Nuttall. Проблема розвитку мовленнєвої компетенції як складової комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови досліджено у працях Л.В. Биркун, О.Б. Бігич, І.О. Зимньої, Г.О. Китайгородської, Ю.І. Пасова, Е.С. Полат та ін. Усі ці вчені внесли багато цікавого та нового в теорію й практику, незважаючи на відмінності методологій і технологій навчання. Різним питанням навчання комунікативного читання займалися британські методисти Джил та Чарльз Хедфілд [14], які пропонують різноманітні ігри для навчання комунікативного читання, також Елізабет Грей [12], яка наводить приклади вправ, що підготовлені на підстановчих таблицях і малюнках; Пітер Вінні [18], який розробив систему вправ для розвитку навичок комунікативного читання на основі запитань, малюнків і текстів. Слід зазначити, що у вітчизняній педагогічній і методичній літературі активне практичне використання вправ для розвитку мовленнєвої компетентності у процесі навчання комунікативного читання на уроках іноземної мови не набуло достатнього поширення. Отже, метою статті є розробка методики формування вмінь комунікативного читання на уроках англійської мови учнів молодшої школи. Для подолання труднощів у формуванні вмінь комунікативного читання потрібно адекватно враховувати психологічні особливості молодших школярів. Психологічна готовність до навчання читанню – це складне утворення, до структури якого входить особистісна інтелектуальна і соціально-психологічна готовність. Дитина в цьому віці спрямована на інтелектуальні знання.

В учнів молодшого шкільного віку формуються різноманітні навчальні мотиви. З психологічної точки зору процес сприйняття та розуміння тексту

безпосередньо пов'язаний з мисленням та пам'яттю. Молодший шкільний вік характеризується значними якісними змінами, які відбуваються в розвитку пам'яті дитини. Розвиток пам'яті молодших школярів полягає в зміні співвідношення мимовільного і довільного запам'ятовування, образної та словесно-логічної пам'яті. У молодшому шкільному віці відбувається інтенсивний розвиток довільної пам'яті, довільного запам'ятовування й відтворення.

Сприймаючи текст, учень виділяє в ньому окремі ланки, які є для нього найбільш суттєвими та зрозумілими. Пам'ять при цьому допомагає мисленню. Ці складники процесу читання нерозривно пов'язані між собою. Від якості сприймання залежить характер і рівень розуміння тексту, його повнота, глибина і точність.

Потрібно зазначити, що молодші школярі завжди готові вбирати інформацію з тексту, потрібно лише націлити їхню увагу. У молодших школярів увага мимовільна, вони активно реагують на все нове. Їм важко довільно керувати своєю увагою, яка в них розсіяна, короткотривала, тому завдання повинні бути цікавими та різноманітними. Розвиток довільної уваги в молодших школярів здійснюється успішно, якщо створюються умови для їх цілеспрямованої роботи, за яких вони привчаються керуватися самостійно поставленою метою.

Пізнання іноземної мови через читання та формування комунікативної компетенції на базі прочитаного являється завданням комунікативного читання, що є складним процесом, у ході якого учні знайомляться з новим для них іноземним світом.

В методиці навчання іноземній мові виділяють чотири **головні функції комунікативного читання**:

Функція збагачення і розширення знань мовного і мовленнєвого матеріалу. У процесі читання учні знаходять певні слова чи словосполучення і визначають їх значення; знаходять слова або комунікативні одиниці; називають ті з них, які можуть бути використані в певній ситуації тощо.

Функція активування, мета якої полягає в тому, щоб засвоїти мовний та мовленнєвий матеріал, з одного боку, а з іншого –забезпечити вправління в читанні і використанні певного мовного та мовленнєвого матеріалу у відповідях на запитання вчителя, у процесі власних висловлювань.

Функція розвитку усного мовлення на основі прочитаного тексту: придумування продовження фабули тексту або іншого початку, бесіди за окремими проблемами, які розкриваються в тексті тощо.

Функція розвитку смислового сприйняття тексту – його розуміння.

Завдання такого характеру спрямовані на перевірку розуміння окремих епізодів та всього тексту, виконання вправ, які допомагають переборювати труднощі, що виникають на шляху розуміння тексту [10].

Метою формування вмінь комунікативного читання учнів є формування навичок розпізнавання та розуміння прочитаного матеріалу та формування комунікативних вмінь на основі читання. Виходячи з цієї мети ми виділили певні критерії щодо відбору навчального матеріалу, бо, відомо, що характер тексту в певній мірі обумовлює вибір тих чи інших вправ та прийомів роботи з ним, спрямованих на реалізацію мети навчання. Під критеріями відбору ми, слідом за Н.Ф. Бориско розуміємо основні ознаки, за допомогою яких якісно та кількісно оцінюється текстовий матеріал з метою використання його чи невикористання як навчального матеріалу [2]. Текстовий матеріал для навчання комунікативної компетенції, на нашу думку, повинен бути відібраний таким чином, щоб учні з самого початку зрозуміли, що вони можуть з успіхом використовувати знання, навички та вміння (мовні, стратегічні, соціокультурні), набуті під час вивчення англійської мови в школі.

Отже, на нашу думку, тексти для розвитку навичок мовленнєвої діяльності слід добирати за наступними критеріями: **методичними (якісними)** (мотивації до вивчення англійської мови, тематичності, автентичності; **методичними (кількісними)** (обсяг читаного); **мовними** (критеріями посиленості та доступності) та **педагогічними** (критерій відповідності віку та інформативності). Окрім того, тексти для комунікативного читання, на нашу думку, мають мати яскраву та цікаву фабулу, емоційність та образність викладення, тематичну близькість матеріалу до життєвого досвіду й інтересів школярів.

Формування умінь буде правильним, якщо воно буде побудоване на основі логічно вибудованих і науково-об'єктивних етапів. Враховуючи ці особливості, ми пропонуємо поетапну методику навчання комунікативного читання, яка містить три етапи: **етап передтекстової комунікації**, що має на меті налаштувати учнів на сприймання тексту, активізувати їх знання, уміння та навички і зняти мовні труднощі за допомогою умовно-комунікативних вправ; **етап текстової комунікації**, що навчає учнів сприйманню загальної думки тексту та формуванню комунікативних вмінь на його основі за допомогою використання репродуктивно-продуктивних вправ та останній етап - **етап після текстової комунікації**, що формує комунікативні вміння творчого характеру через продуктивні (комунікативні) вправи.

Список використаних джерел:

1. Васильєва О.В. Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами міжпредметних зв'язків . Тернопіль, 2015. 23с.
2. Вашуленко М.С. Методика викладання української мови в початковій школі. Київ, 2008.318с.
3. Державний стандарт початкової освіти (2018). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 10.02.2021).
4. Фенцик О.М. Формування читацької компетентності здобувачів початкової освіти: аналіз художнього тексту//Збірник наук. праць[Херсонського державного університету]. Педагогічні науки, 2018. Вип. 82(3). С. 81-85.
5. Цєпова І.В. Розвиток навичок мовленнєвої діяльності молодших школярів: аудіювання, говоріння. Харків: Ранок, 2008. 225 с.